

Obliczanie długości boków i miar kątów w trójkącie z wykorzystaniem twierdzenia cosinusów

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

A wooden ruler and an orange pencil are positioned diagonally across a bright yellow background. The ruler is light-colored wood with black markings and numbers from 1 to 15. The pencil is a vibrant orange color. A dark grey semi-transparent box is overlaid on the ruler, containing white text.

Obliczanie długości boków i miar kątów w trójkącie z wykorzystaniem twierdzenia cosinusów

Źródło: Markus Spiske, dostępny w internecie: <https://unsplash.com/>.

Ten materiał w całości poświęcony jest sposobom obliczania długości boków oraz miar kątów w trójkątach. Podstawowym narzędziem, jakie będziemy wykorzystywać, będzie twierdzenie cosinusów, choć niekiedy wykorzystywać będziemy również inne twierdzenia geometrii albo znane fakty z trygonometrii.

Twoje cele

- Obliczysz długość boku trójkąta, gdy dane są długości dwóch jego boków oraz jeden z jego kątów lub stwierdzisz, że taki trójkąt nie istnieje.
- Rozstrzygniesz, kiedy, przy danych dwóch odcinkach i kącie wypukłym istnieje trójkąt o takich bokach oraz takim kącie.
- Zastosujesz twierdzenie cosinusów do obliczania miary kąta trójkąta.
- Zastosujesz twierdzenie cosinusów do rozwiązywania problemów geometrycznych.

Przeczytaj

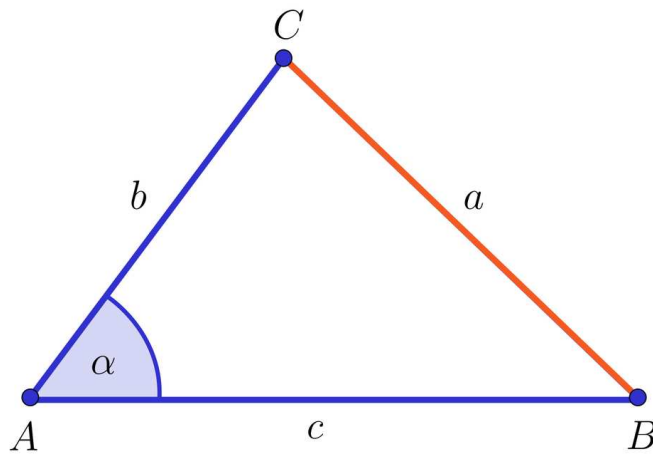

Na początku przedstawimy 2 modele obliczania długości trzeciego boku trójkąta przy danych dwóch bokach oraz jednym kącie tego trójkąta.

Rozwiązywanie trójkątów (model 1)

Obliczanie długości trzeciego boku trójkąta, gdy dane są:

- długości dwóch boków tego trójkąta oraz
- kąt między tymi bokami.

Z twierdzenia cosinusów dla boku a i kąta α otrzymujemy:

$$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha$$

Stąd:

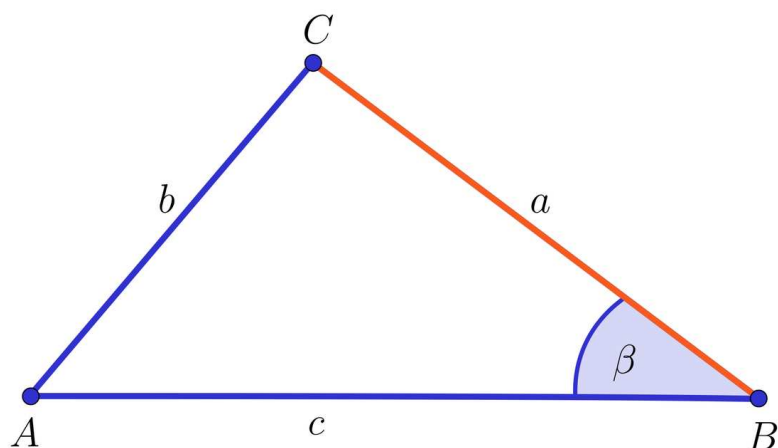
$$a = \sqrt{b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha}$$

W tym przypadku otrzymujemy jedną wartość a .

Rozwiązywanie trójkątów (model 2)

Obliczanie długości trzeciego boku trójkąta, gdy dane są:

- długości dwóch boków tego trójkąta oraz
- kąt między jednym z tych boków i bokiem szukanym.

Krok 1.

Z twierdzenia cosinusów dla boku b i kąta β mamy:

$$b^2 = a^2 + c^2 - 2ac \cos \beta.$$

Stąd otrzymujemy równanie kwadratowe:

$$a^2 - (2c \cos \beta)a + (c^2 - b^2) = 0,$$

Krok 2.

Obliczamy wyróżnik tego równania.

$$\Delta = (-2c \cos \beta)^2 - 4(c^2 - b^2)$$

Krok 3.

Analizujemy rozwiązania tego równania.

Gdy równanie:

1. nie ma rozwiązań rzeczywistych ($\Delta < 0$), to szukany trójkąt nie istnieje;
2. ma rozwiązania rzeczywiste a_1, a_2 , ale żadne z nich nie jest dodatnie ($\Delta > 0$; $a_1 + a_2 = 2c \cos \beta \leq 0$; $a_1 \cdot a_2 = c^2 - b^2 \geq 0$), to szukany trójkąt nie istnieje;
3. ma dwa rozwiązania rzeczywiste a_1, a_2 , z których tylko jedno jest dodatnie ($\Delta > 0$; $a_1 + a_2 = 2c \cos \beta > 0$; $a_1 \cdot a_2 = c^2 - b^2 \leq 0$), to istnieje tylko jeden taki trójkąt i szukany bok trójkąta ma wtedy długość $a = c \cos \beta + \sqrt{b^2 - c^2 \sin^2 \beta}$;
4. ma dokładnie jedno rozwiązanie i jest nim liczba dodatnia ($\Delta = 0$; $a_0 = c \cos \beta > 0$), to istnieje tylko jeden taki trójkąt i szukany bok trójkąta ma wtedy długość $a = c \cos \beta$;

5. ma dwa rozwiązania rzeczywiste a_1, a_2 i każde z nich jest dodatnie ($\Delta > 0$; $a_1 + a_2 = 2c \cos \beta > 0$; $a_1 \cdot a_2 = c^2 - b^2 > 0$), to istnieją dwa takie trójkąty, a szukany bok trójkąta ma wtedy długość $a = c \cos \beta + \sqrt{b^2 - c^2 \sin^2 \beta}$ lub $a = c \cos \beta - \sqrt{b^2 - c^2 \sin^2 \beta}$.

Przykład 1

Obliczymy długość boku a trójkąta, w którym dane są: $b = 4$, $c = 5$ oraz $\alpha = 45^\circ$.

Rozwiązanie

Skorzystamy z modelu 1: $a = \sqrt{b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha}$.

Stąd:

$$a = \sqrt{4^2 + 5^2 - 2 \cdot 4 \cdot 5 \cdot \cos 45^\circ}$$

$$a = \sqrt{16 + 25 - 40 \cdot \frac{\sqrt{2}}{2}}$$

$$a = \sqrt{41 - 20\sqrt{2}} \approx 3,57.$$

Przykład 2

Obliczymy długość boku a trójkąta, w którym dane są: $b = 5$, $c = 8$ oraz $\beta = 60^\circ$.

Rozwiązanie

Skorzystamy z modelu 2. Z twierdzenia cosinusów dla boku b i kąta β mamy:

$$b^2 = a^2 + c^2 - 2ac \cos \beta$$

Stąd otrzymujemy równanie kwadratowe:

$$a^2 - 2 \cdot a \cdot 8 \cdot \cos 60^\circ + 8^2 - 5^2 = 0$$

$$a^2 - 8a + 39 = 0$$

Obliczamy wyróżnik otrzymanego równania kwadratowego:

$$\Delta = 64 - 4 \cdot 1 \cdot 39 < 0$$

Zatem taki trójkąt nie istnieje.

Przykład 3

Obliczymy długość boku a trójkąta, w którym dane są: $b = 10$, $c = 21$ oraz $\cos \beta = \frac{15}{17}$.

Rozwiązanie

Skorzystamy z modelu 2. Z twierdzenia cosinusów dla boku b i kąta β mamy:

$$b^2 = a^2 + c^2 - 2ac \cos \beta$$

Stąd otrzymujemy równanie kwadratowe:

$$a^2 - 2 \cdot a \cdot 21 \cdot \frac{15}{17} + 21^2 - 10^2 = 0$$

$$17a^2 - 630a + 5797 = 0$$

Obliczamy wyróżnik otrzymanego równania kwadratowego:

$$\Delta = 396900 - 4 \cdot 17 \cdot 5797 = 396900 - 394196 = 2704$$

$$a_1 = \frac{630-52}{34} \text{ lub } a_2 = \frac{630+52}{34}$$

Odpowiedź:

$$a = 17 \text{ lub } a = 20\frac{1}{17}.$$

Przykład 4

Obliczymy długość boku a trójkąta, w którym dane są: $b = 4$, $c = 7$ oraz $\gamma = 120^\circ$.

Rozwiązanie

Skorzystamy z modelu 2. Z twierdzenia cosinusów dla boku c i kąta γ mamy:

$$c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma$$

Stąd otrzymujemy równanie kwadratowe:

$$a^2 - 2 \cdot a \cdot 4 \cdot \cos 120^\circ + 4^2 - 7^2 = 0$$

$$a^2 + 4a - 33 = 0$$

Obliczamy wyróżnik otrzymanego równania kwadratowego:

$$\Delta = 16 - 4 \cdot 1 \cdot (-33) = 148$$

$$a_1 = \frac{-4-2\sqrt{37}}{2} < 0 \text{ lub } a_2 = \frac{-4+2\sqrt{37}}{2}$$

Odpowiedź

$$a = \sqrt{37} - 2 \approx 4,08.$$

Przykład 5

Dwa boki trójkąta mają długości 4 i 6, a kąt między tymi bokami ma miarę 15° . Obliczymy długość trzeciego boku.

Rozwiązanie

Skorzystamy z modelu 1. Z twierdzenia cosinusów otrzymujemy

$a^2 = 4^2 + 6^2 - 2 \cdot 4 \cdot 6 \cdot \cos 15^\circ = 52 - 48 \cdot \cos 15^\circ$, gdzie a oznacza długość trzeciego boku trójkąta. Zatem $a = \sqrt{52 - 48 \cdot \cos 15^\circ}$.

Pozostaje obliczyć $\cos 15^\circ$. Możemy oczywiście odczytać przybliżoną wartość $\cos 15^\circ$ z tablic wartości funkcji trygonometrycznych, ale wtedy otrzymamy również przybliżoną wartość a .

Obliczymy jednak dokładną wartość $\cos 15^\circ$. Wartość tę można uzyskać na wiele sposobów.

Pokażemy cztery sposoby.

W pierwszym wykorzystamy tożsamość trygonometryczną – wzór na cosinus podwojonego kąta, w drugim – wzór na cosinus różnicy kątów. W trzecim i czwartym sposobie wykorzystamy jedynie geometrię.

Pierwszy sposób obliczenia wartości $\cos 15^\circ$.

Wzór na cosinus podwojonego kąta ma postać $\cos 2\alpha = 2 \cos^2 \alpha - 1$.

Dla $\alpha = 15^\circ$ przybiera on postać $\cos(2 \cdot 15^\circ) = 2 \cos^2 15^\circ - 1$, skąd $\cos^2 15^\circ = \frac{\cos 30^\circ + 1}{2}$.

Ponieważ $\cos 30^\circ = \frac{\sqrt{3}}{2}$, a kąt 15° jest ostry, więc

$$\cos 15^\circ = \sqrt{\frac{\frac{\sqrt{3}}{2} + 1}{2}} = \sqrt{\frac{\sqrt{3} + 2}{4}} = \frac{\sqrt{\sqrt{3} + 2}}{2}.$$

Drugi sposób obliczenia wartości $\cos 15^\circ$.

Tym razem wykorzystamy wzór na cosinus różnicy kątów

$$\cos(\alpha - \beta) = \cos \alpha \cdot \cos \beta + \sin \alpha \cdot \sin \beta.$$

Ponieważ $15^\circ = 45^\circ - 30^\circ$, więc

$$\begin{aligned} \cos 15^\circ &= \cos(45^\circ - 30^\circ) = \cos 45^\circ \cos 30^\circ + \sin 45^\circ \sin 30^\circ = \\ &= \frac{\sqrt{2}}{2} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} + \frac{\sqrt{2}}{2} \cdot \frac{1}{2} = \frac{\sqrt{6} + \sqrt{2}}{4} \end{aligned}$$

Może nieco dziwić otrzymany wynik, gdyż na pierwszy rzut oka jest on inny niż uzyskany w pierwszym sposobie. Tak jednak nie jest. Wystarczy zauważyć, że

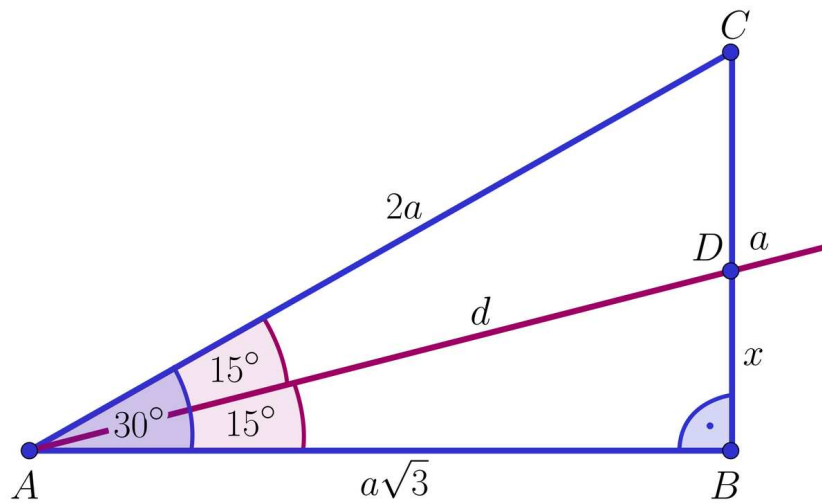
$$\frac{\sqrt{6} + \sqrt{2}}{4} = \sqrt{\left(\frac{\sqrt{6} + \sqrt{2}}{4}\right)^2} = \sqrt{\frac{6 + 2\sqrt{6} \cdot \sqrt{2} + 2}{16}} = \sqrt{\frac{4\sqrt{3} + 8}{16}} = \sqrt{\frac{\sqrt{3} + 2}{4}} = \frac{\sqrt{\sqrt{3} + 2}}{2}.$$

Trzeci sposób obliczenia wartości $\cos 15^\circ$.

Narysujmy trójkąt prostokątny ABC o kątach ostrych 30° i 60° .

Poprowadźmy też dwusieczną AD kąta 30° .

Niech $|AC| = 2a$, $|BD| = x$ i $|AD| = d$, jak na rysunku.

Wtedy $|BC| = a$ oraz $|AB| = a\sqrt{3}$, więc $|CD| = a - x$. Z twierdzenia o dwusiecznej kąta wewnętrznego trójkąta otrzymujemy $\frac{|BD|}{|CD|} = \frac{|AB|}{|AC|}$, czyli $\frac{x}{a-x} = \frac{a\sqrt{3}}{2a}$.

Stąd wyznaczamy kolejno $2x = a\sqrt{3} - x\sqrt{3}$, $2x + x\sqrt{3} = a\sqrt{3}$, $(2 + \sqrt{3})x = a\sqrt{3}$.

Mnożąc obie strony tej równości przez $2 - \sqrt{3}$ otrzymujemy $(2 + \sqrt{3})(2 - \sqrt{3})x = a\sqrt{3}(2 - \sqrt{3})$, czyli $x = a\sqrt{3}(2 - \sqrt{3})$.

Z twierdzenia Pitagorasa dla trójkąta ABD otrzymujemy $x^2 + (a\sqrt{3})^2 = d^2$. Stąd

$$\begin{aligned} d &= \sqrt{x^2 + (a\sqrt{3})^2} = \sqrt{(a\sqrt{3}(2 - \sqrt{3}))^2 + (a\sqrt{3})^2} = \\ &= a\sqrt{3}\sqrt{(2 - \sqrt{3})^2 + 1} = 2a\sqrt{3}\sqrt{2 - \sqrt{3}}. \end{aligned}$$

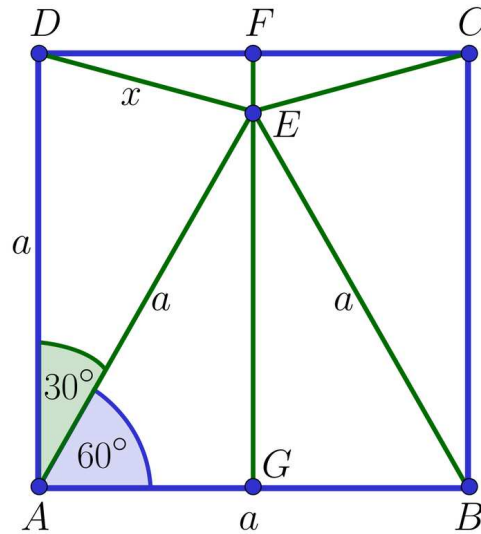
Zatem z definicji cosinusa kąta ostrego 15° w trójkącie prostokątnym ABD otrzymujemy

$$\begin{aligned} \cos 15^\circ &= \frac{a\sqrt{3}}{2a\sqrt{3}\sqrt{2-\sqrt{3}}} = \frac{1}{2\sqrt{2-\sqrt{3}}} = \frac{1}{2} \cdot \sqrt{\frac{1}{2-\sqrt{3}}} = \frac{1}{2} \cdot \sqrt{\frac{1}{2-\sqrt{3}} \cdot \frac{2+\sqrt{3}}{2+\sqrt{3}}} = \\ &= \frac{1}{2} \cdot \sqrt{\frac{2+\sqrt{3}}{4-3}} = \frac{\sqrt{\sqrt{3}+2}}{2}. \end{aligned}$$

Czwarty sposób obliczenia wartości $\cos 15^\circ$.

Wewnątrz kwadratu $ABCD$ o boku długości a wybierzmy taki punkt E , żeby trójkąt ABE był równoboczny.

Poprowadźmy też przez punkt E odcinek FG równoległy do boku AD kwadratu tak, jak na rysunku.

Ponieważ trójkąt ABE jest równoboczny, więc $|\sphericalangle DAE| = 30^\circ$ i $|AD| = |AE| = a$.

To oznacza, że trójkąt AED jest równoramienny, a jego kąt przy podstawie jest równy $|\sphericalangle ADE| = \frac{180^\circ - 30^\circ}{2} = 75^\circ$.

To z kolei oznacza, że $|\sphericalangle EDC| = 90^\circ - 75^\circ = 15^\circ$.

Odcinek GF jest wysokością trójkąta równobocznego ABE , więc $|GE| = \frac{a\sqrt{3}}{2}$, więc $|EF| = a - \frac{a\sqrt{3}}{2}$.

Punkt F jest środkiem odcinka CD , więc $|DF| = \frac{a}{2}$.

Z twierdzenia Pitagorasa dla trójkąta DEF otrzymujemy $|DE|^2 = |EF|^2 + |DF|^2$, czyli $x^2 = \left(a - \frac{a\sqrt{3}}{2}\right)^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2$. Stąd

$$x = a\sqrt{\left(1 - \frac{\sqrt{3}}{2}\right)^2 + \left(\frac{1}{2}\right)^2} = a\sqrt{1 - \sqrt{3} + \frac{3}{4} + \frac{1}{4}} = a\sqrt{2 - \sqrt{3}}.$$

Zatem z definicji cosinusa kąta ostrego 15° w trójkącie prostokątnym DEF otrzymujemy

$$\begin{aligned} \cos 15^\circ &= \frac{\frac{a}{2}}{a\sqrt{2-\sqrt{3}}} = \frac{1}{2\sqrt{2-\sqrt{3}}} = \frac{1}{2} \cdot \sqrt{\frac{1}{2-\sqrt{3}}} = \frac{1}{2} \cdot \sqrt{\frac{1}{2-\sqrt{3}} \cdot \frac{2+\sqrt{3}}{2+\sqrt{3}}} = \\ &= \frac{1}{2} \cdot \sqrt{\frac{2+\sqrt{3}}{4-3}} = \frac{\sqrt{\sqrt{3}+2}}{2}. \end{aligned}$$

Powracamy do wyznaczenia długości trzeciego boku:

$$a = \sqrt{52 - 48 \cdot \cos 15^\circ}$$

$$a = \sqrt{52 - 48 \cdot \frac{\sqrt{\sqrt{3}+2}}{2}} = 2\sqrt{13 - 6\sqrt{\sqrt{3}+2}}$$

Przykład 6

W trójkącie ABC dane są długości boków $|AB| = 4$ i $|BC| = 5$ oraz $\operatorname{tg} \beta = -\frac{3}{4}$, gdzie β oznacza miarę kąta przy wierzchołku B tego trójkąta. Obliczmy długość boku AC .

Rozwiązanie

Do obliczenia długości boku AC wykorzystamy twierdzenie cosinusów. Długości dwóch boków trójkąta znamy, więc potrzebna jest nam jeszcze wartość cosinusa kąta β .

Tę wartość obliczymy, wykorzystując dwie znane tożsamości trygonometryczne

$$\operatorname{tg} \beta = \frac{\sin \beta}{\cos \beta} \text{ oraz } \sin^2 \beta + \cos^2 \beta = 1.$$

Wstawiając w pierwszej z tych równości $(-\frac{3}{4})$ w miejsce $\operatorname{tg} \beta$ otrzymujemy równanie $\frac{\sin \beta}{\cos \beta} = -\frac{3}{4}$, skąd $\sin \beta = -\frac{3}{4} \cos \beta$.

Stąd i z drugiej tożsamości otrzymujemy

$$\left(-\frac{3}{4} \cos \beta\right)^2 + \cos^2 \beta = 1,$$

$$\frac{9}{16} \cos^2 \beta + \cos^2 \beta = 1,$$

$$\frac{25}{16} \cos^2 \beta = 1,$$

$$\cos^2 \beta = \frac{16}{25}.$$

Stąd $\cos \beta = -\frac{4}{5}$ lub $\cos \beta = \frac{4}{5}$. Kąt β jest rozwarty, gdyż $\operatorname{tg} \beta < 0$. Zatem $\cos \beta = -\frac{4}{5}$.

Teraz mamy już wszystkie dane, żeby obliczyć za pomocą twierdzenia cosinusów długość boku AC .

Otrzymujemy więc

$$|AC|^2 = |AB|^2 + |BC|^2 - 2 \cdot |AB| \cdot |BC| \cdot \cos \beta,$$

$$|AC|^2 = 4^2 + 5^2 - 2 \cdot 4 \cdot 5 \cdot \left(-\frac{4}{5}\right) = 73.$$

$$\text{Stąd } |AC| = \sqrt{73}.$$

Przykład 7

Obliczmy miary kątów trójkąta o bokach długości: $\sqrt{6} + 3\sqrt{2}$, $2\sqrt{3} + 2$, 2 .

Rozwiązanie

Niech α oznacza kąt trójkąta leżący naprzeciw boku o długości $a = \sqrt{6} + 3\sqrt{2}$,
 β – kąt leżący naprzeciw boku o długości $b = 2\sqrt{3} + 2$,
 γ – kąt leżący naprzeciw boku o długości $c = 2$.

Zastosujmy twierdzenie cosinusów dla kąta α .

$$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha,$$

$$\left(\sqrt{6} + 3\sqrt{2}\right)^2 = \left(2\sqrt{3} + 2\right)^2 + 2^2 - 2 \cdot \left(2\sqrt{3} + 2\right) \cdot 2 \cdot \cos \alpha,$$

$$12\sqrt{3} + 24 = 8\sqrt{3} + 16 + 4 - 8 \cdot \left(\sqrt{3} + 1\right) \cdot \cos \alpha,$$

$$4\sqrt{3} + 4 = -8 \cdot \left(\sqrt{3} + 1\right) \cdot \cos \alpha.$$

Stąd

$$\cos \alpha = -\frac{4\sqrt{3}+4}{8 \cdot (\sqrt{3}+1)} = -\frac{4 \cdot (\sqrt{3}+1)}{8 \cdot (\sqrt{3}+1)} = -\frac{1}{2}.$$

Zatem $\alpha = 120^\circ$.

Zastosujmy jeszcze raz twierdzenie cosinusów dla kąta β .

$$b^2 = a^2 + c^2 - 2ac \cos \beta,$$

$$\left(2\sqrt{3} + 2\right)^2 = \left(\sqrt{6} + 3\sqrt{2}\right)^2 + 2^2 - 2 \cdot \left(\sqrt{6} + 3\sqrt{2}\right) \cdot 2 \cdot \cos \beta,$$

$$8\sqrt{3} + 16 = 12\sqrt{3} + 24 + 4 - 4 \cdot \left(\sqrt{6} + 3\sqrt{2}\right) \cdot \cos \beta,$$

$$-4\sqrt{3} - 12 = -4 \cdot \left(\sqrt{6} + 3\sqrt{2}\right) \cdot \cos \beta,$$

$$\sqrt{3} + 3 = \left(\sqrt{6} + 3\sqrt{2}\right) \cdot \cos \beta.$$

Stąd

$$\cos \beta = \frac{\sqrt{3}+3}{\sqrt{6}+3\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{3}+3}{\sqrt{2} \cdot (\sqrt{3}+3)} = \frac{1}{\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{2}}{2}.$$

Zatem $\beta = 45^\circ$.

Kąt γ obliczymy, korzystając z twierdzenia o sumie miar kątów wewnętrznych trójkąta, choć moglibyśmy ten kąt obliczyć, wykorzystując twierdzenie cosinusów. Mamy zatem:

$$\gamma = 180^\circ - \alpha - \beta = 180^\circ - 120^\circ - 45^\circ = 15^\circ.$$

Słownik

dwusieczna kąta

półprosta dzieląca kąt na dwa kąty przystające

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się w treścią zadania w Przykładzie 1. Na chwilę wstrzymaj odtwarzanie animacji i zastanów się, czy umiałabyś/umiałbyś samodzielnie rozwiązać to zadanie, wykorzystując twierdzenie cosinusów. Potem odtwórz całe rozwiązanie.

Trwa wczytywanie danych...

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DpC8Bs0H7>

Film nawiązujący do treści materiału dotyczącej obliczania długości boków i miar kątów w trójkącie z wykorzystaniem twierdzenia cosinusów

---

Polecenie 2

Spróbuj rozwiązać zadanie z Przykładu 1. bez korzystania z twierdzenia cosinusów. Poprowadź w tym celu wysokość CE trójkąta ABC .

Polecenie 3

Przeanalizuj sposób obliczania największego kąta trójkąta o danych trzech bokach omówiony w Przykładzie 2. Oblicz najmniejszy z kątów trójkąta o bokach długości $4\sqrt{3}$, $\sqrt{13}$ i 5.

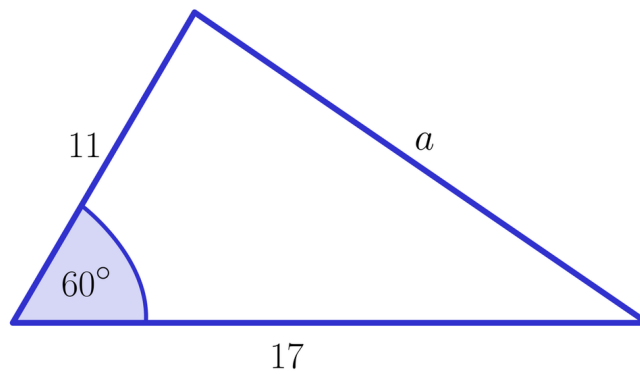
Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

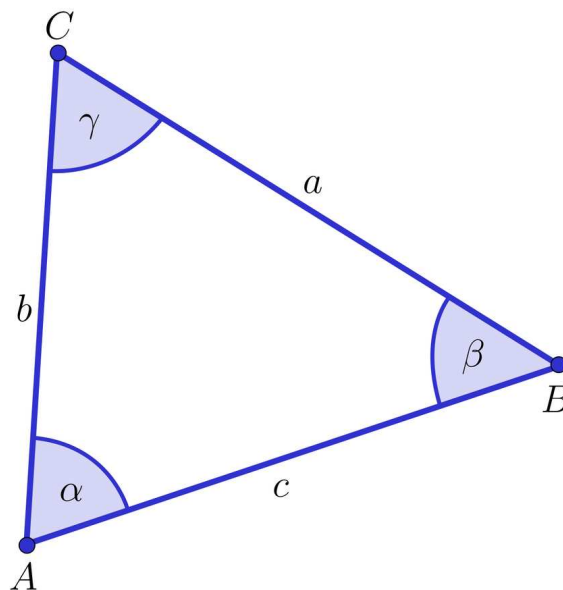
Długości dwóch boków i miara kąta między tymi bokami zostały zaznaczone na rysunku.

Ćwiczenie 2

W trójkącie ostrokątnym ABC (oznaczenia standardowe jak na rysunku)

boki mają długości: $a = 6$, $b = 5$, $c = 4$.

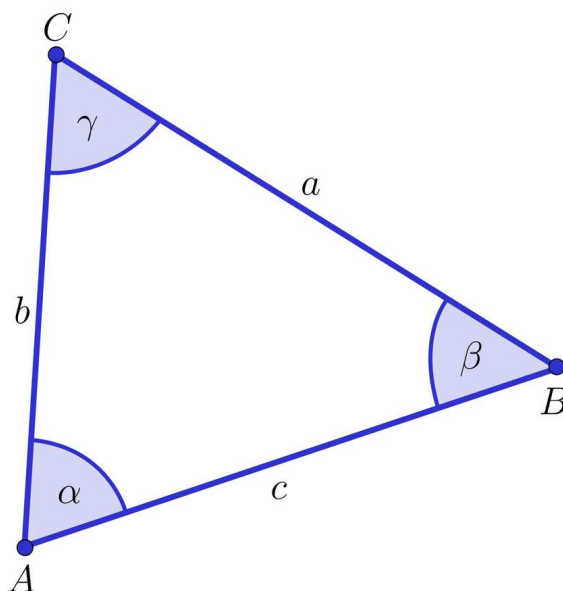
Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

W trójkącie ABC (oznaczenia standardowe jak na rysunku) prawdziwe są równości $a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \sin \alpha$, $b^2 = a^2 + c^2 - 2ac \sin \beta$.

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Udowodnij, że jeśli w trójkącie stosunek długości dwóch boków jest równy podwojnemu cosinusowi kąta między tymi bokami, to ten trójkąt jest równoramienny.

Ćwiczenie 7

Przekątne równoległoboku przecinają się pod kątem 135° a ich długości są równe 12 i 14. Oblicz długości boków tego równoległoboku.

Ćwiczenie 8

Wykaż, że długość m_a środkowej AD trójkąta ABC jest równa

$$m_a = \frac{1}{2} \sqrt{2b^2 + 2c^2 - a^2}, \text{ gdzie } a = |BC|, b = |AC|, c = |AB|.$$

Dla nauczyciela

Autor: Henryk Dąbrowski

Przedmiot: Matematyka

Temat: Obliczanie długości boków i miar kątów w trójkącie z wykorzystaniem twierdzenia cosinusów

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

VIII. Planimetria. Zakres podstawowy.

Uczeń:

2) rozpoznaje trójkąty ostrokątne, prostokątne i rozwartokątne przy danych długościach boków (m.in. stosuje twierdzenie odwrotne do twierdzenia Pitagorasa i twierdzenie cosinusów); stosuje twierdzenie: w trójkącie naprzeciw większego kąta wewnętrznego leży dłuższy bok;

11) stosuje funkcje trygonometryczne do wyznaczania długości odcinków w figurach płaskich oraz obliczania pól figur;

12) przeprowadza dowody geometryczne.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- stosuje twierdzenie cosinusów do obliczenia długości boku trójkąta, gdy dane są długości dwóch pozostałych boków trójkąta i jeden z kątów tego trójkąta;
- stosuje twierdzenie cosinusów do obliczenia kątów trójkąta, gdy dane są długości trzech boków trójkąta;
- przeprowadza dowody geometryczne, wykorzystując twierdzenie cosinusów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z dostępem do internetu w takiej liczbie, żeby każda para uczniów miała do dyspozycji komputer; lekcję tę można przeprowadzić mając do dyspozycji jeden komputer z rzutnikiem multimedialnym.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Nauczyciel przypomina co rozumiemy, gdy mamy do czynienia z poleceniem „rozwiąż trójkąt”, a następnie prosi o wskazanie jak najmniejszej liczby danych spośród długości boków i kątów trójkąta, przy których trójkąt można rozwiązać.
2. Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie treści twierdzenia cosinusów.
3. Dzieli klasę na grupy i poleca każdej grupie zastanowienie się, w których z rozpatrywanych sytuacji można rozwiązać trójkąt, wykorzystując twierdzenie cosinusów.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z zadaniem z Przykładu 1. Analizuje wraz z uczniami rozwiązanie zadania do momentu, gdy trzeba obliczyć wartość $\cos 15^\circ$.
2. Każdej z grup poleca obliczenie wartości $\cos 15^\circ$, narzucając różne sposoby rozwiązania omówione w Przykładzie 1.
3. Uczniowie przedstawiają różne sposoby obliczenia wartości $\cos 15^\circ$. Jedna z grup kończy zadanie z Przykładu 1, obliczając długość trzeciego boku trójkąta.
4. Nauczyciel poleca uruchomić animację i prosi o wykonanie dołączonych poleceń.
5. Uczniowie, kierowani przez nauczyciela rozwiązują kolejne przykłady, w których stosują twierdzenie cosinusów.
6. Uczniowie wykonują zaproponowane ćwiczenia interaktywne, wykorzystując umiejętności z różnych działów matematyki.

Faza podsumowująca:

- Nauczyciel prosi wybranych uczniów o przedstawienie najważniejszych elementów, jakie były omawiane w trakcie lekcji.

Praca domowa:

Nauczyciel poleca, aby uczniowie wykonali w domu ćwiczenia interaktywne, które nie zostały wykonane w czasie zajęć.

Materiały pomocnicze:

[Trójkąty i ich własności](#)

Wskazówki metodyczne:

Animację można zastosować w ramach powtórzenia przed sprawdzianem. Animację o zastosowaniu twierdzenia cosinusów można wykorzystać także do powtórzenia materiału przed klasówką lub przez egzaminem maturalnym.